

حسب الله
الرحمن الرحيم

اصول و روش‌های

تربیت

از منظر قرآن کریم

میرعظیم قوام

سرشناسه : قوام، میرعظیم، ۱۳۴۱ -

عنوان و نام پدیدآور : اصول و روش‌های تربیت از منظر قرآن کریم /

میرعظیم قوام مشخصات نشر : تهران : جمال الحق، ۱۳۸۶.

مشخصات ظاهری : ۲۴۸ ص. شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۷۱-۹۱-۲

وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا

یادداشت : کتابنامه : ص. [۲۴۱] - ۲۴۸؛ همچنین به صورت زیرنویس

موضوع : تربیت اخلاقی -- جنبه‌های قرآنی.

موضوع : اسلام و آموزش و پرورش -- جنبه‌های قرآنی.

موضوع : اخلاق اسلامی. رده‌بندی دیویی : ۲۹۷/۴۸۳۷

رده‌بندی کنگره : ۶ الف ۹ ق / ۳ / ۱۰۳ BP

شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۸۷۹۸۳

انتشارات جمال‌الحق، تهران - خیابان جمهوری - چهارراه باستان

اول باستان شمالی - بلاک ۳۴۶ - کدپستی ۱۳۱۱۷ - تلفن ۶۶۴۳۶۲۵۸

اصول و روش‌های تربیت (از منظر قرآن کریم)

مؤلف : میرعظیم قوام

ناشر : انتشارات جمال‌الحق

۱۵۰۰ تومان

چاپ : غزال

تیراژ : سه هزار جلد

چاپ اول : ۱۳۸۶

حروفچینی، طراحی و نظارت فنی : محسن کنگرانی

ISBN : 978-964-5671-91-2

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۷۱-۹۱-۲

فهرست کلی مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱۱
فصل اول - کلیات	۱۳
فصل دوم - سبک‌های تربیتی	۴۸
فصل سوم - روش‌های تربیت اسلامی	۶۹
فصل چهارم - اصول و ویژگی‌های تربیت اسلامی	۱۴۷
فصل پنجم - ویژگی‌های مربی	۲۰۳
فصل ششم - موانع تربیت اسلامی	۲۳۳
منابع و مآخذ	۲۴۱

فهرست تفصیلی مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۱
فصل اول - کلیات.....	۱۳
مبحث اول - تعریف و ماهیت تربیت.....	۱۳
مبحث دوم - طبیعت و ویژگی‌های انسان در قرآن.....	۱۵
مبحث سوم - تربیت پذیری انسان.....	۱۷
مبحث چهارم - مفهوم تربیت اسلامی.....	۲۱
مبحث پنجم - اهمیت و ضرورت تربیت اسلامی.....	۲۳
مبحث ششم - اهداف تربیت اسلامی.....	۲۹
مبحث هفتم - تفاوت آموزش دینی با تربیت دینی.....	۴۱
فصل دوم - شبکه‌های تربیتی.....	۴۸
مبحث اول - تربیت غیرکلامی در مقابل تربیت کلامی.....	۴۸
مبحث دوم - تربیت اکتشافی در مقابل تربیت اکتسابی.....	۵۱
مبحث سوم - تربیت خودانگیخته در برابر تربیت دگر انگیخته.....	۵۴
مبحث چهارم - تربیت غیررسمی در برابر تربیت رسمی.....	۵۶
مبحث پنجم - تربیت نمادین در برابر تربیت برنامه‌ای.....	۵۸
مبحث ششم - تربیت از راه دل در مقابل تربیت از راه ذهن.....	۶۰
مبحث هفتم - تربیت ناخودآگاه در مقابل تربیت خودآگاه.....	۶۲

مبحث هشتم - تربیت غیر عمدی در مقابل تربیت عمدی	۶۵
فصل سوم - روش‌های تربیت اسلامی	۶۹
۱- ایجاد عشق بزرگ تر	۷۰
۲- داستان سرایی	۷۳
۳- معرفی الگوهای مثبت	۷۶
۴- دعوت به تفکر	۷۹
۵- برخورد محبت‌آمیز و شرم‌نده کردن خطاکار	۸۴
۶- عمل به نیکی‌ها و ترک بدی‌ها	۸۶
۷- طرح پرسش بدون پاسخ	۸۷
۸- طرح پرسش و پاسخ و هدایت	۸۹
۹- استفاده از صحنه‌ها و فرصت‌ها	۹۲
۱۰- موعظه و نصیحت	۹۵
۱۱- معرفی الگوهای منفی	۹۶
۱۲- همنشین نمودن متربی با دوستان خوب	۹۹
۱۳- بیدار کردن وجدان‌ها	۱۰۲
۱۴- به در بگو تا دیوار بشنود	۱۰۵
۱۵- تشویق و تنبیه	۱۰۸
۱۶- امر و نهی کردن	۱۱۰
۱۷- یادآوری نعمت‌های الهی	۱۱۳

۱۸- تجلیل از خوبان	۱۱۶
۱۹- عبرت گرفتن از سرنوشت گذشتگان	۱۱۸
۲۰- بیان خوبی‌ها و بدی‌ها	۱۲۰
۲۱- تغییر دادن محیط اجتماعی	۱۲۱
۲۲- استفاده از عواطف و تمایلات تربی	۱۲۳
۲۳- استفاده از سختی‌ها و فشار	۱۲۵
۲۴- تهدید و ارعاب	۱۲۶
۲۵- از بین بردن فضای ارتکاب گناه	۱۲۷
۲۶- یادآوری مرگ	۱۲۹
۲۷- استفاده از نقاط مثبت تربی	۱۳۰
۲۸- استفاده از آگاهی‌ها و باورهای قبلی تربی	۱۳۲
۲۹- تربی را متوجه شأن و شخصیتش کردن	۱۳۴
۳۰- بایکوت کردن تربی	۱۳۶
۳۱- استفاده از تمثیل و تشبیه	۱۳۷
۳۲- درس گرفتن از حیوانات	۱۴۰
۳۳- استفاده از مقایسه	۱۴۱
۳۴- تذکر و یادآوری	۱۴۴
فصل چهارم - اصول و ویژگی‌های تربیت اسلامی	۱۴۷
۱- با هم بودن بشارت و انداز	۱۴۷

- ۲- ذکر خوبی‌ها در کنار انتقادات ۱۴۹
- ۳- معرفی جایگزین برای نهی‌ها ۱۵۰
- ۴- تنوع مجازات و تنبیه ۱۵۳
- ۵- عدم طرد متربی بخاطر برخی لغزش‌ها ۱۵۴
- ۶- اصلاح تفکرات و تصورات اشتباه متربی ۱۵۵
- ۷- پرهیز از سرزنش متربی در نزد دیگران ۱۵۶
- ۸- باز گذاشتن راه بازگشت برای متربی ۱۵۸
- ۹- متناسب بودن تهدید با موضوع ۱۵۹
- ۱۰- تقدم تغییر بینش بر تغییر منش ۱۶۰
- ۱۱- تأثیر رفتار نیاکان بر رفتار فرزندان ۱۶۱
- ۱۲- کافی نبودن علم متربی برای هدایت ۱۶۲
- ۱۳- مهلت دادن به متربی جهت اصلاح ۱۶۵
- ۱۴- تقدم رحمت و مهربانی بر هشدار و تهدید ۱۶۷
- ۱۵- جایزه تعیین کردن ۱۶۸
- ۱۶- نباید انتظار داشت همه تربیت شوند ۱۶۸
- ۱۷- تکرار ۱۷۰
- ۱۸- استفاده از مثال‌های محسوس و عاطفی ۱۷۲
- ۱۹- بیان حکمت و آثار دستورات دینی ۱۷۳
- ۲۰- موعظه باید صمیمی و بامحبت باشد ۱۷۵

- ۲۱- دعا ۱۷۶
- ۲۲- مخالفت با کار بد متربی نه خود متربی ۱۷۷
- ۲۳- تشویق به توبه ۱۷۹
- ۲۴- دعوت به تبعیت آگاهانه ۱۸۰
- ۲۵- اصل تسهیل ۱۸۱
- ۲۶- کمک گرفتن از نماز ۱۸۲
- ۲۷- توجه به تأثیر محیط ۱۸۳
- ۲۸- توجه به اهمیت تغذیه ۱۸۴
- ۲۹- پاداش چند برابر تنبیه ۱۸۵
- ۳۰- تنبیه پس از ابلاغ حکم و اتمام حجت ۱۸۷
- ۳۱- آزمایش کردن متربی ۱۸۸
- ۳۲- تقدم کار فرهنگی به برخورد قهری ۱۹۰
- ۳۳- ناکارآمدی اجبار و زور ۱۹۱
- ۳۴- زمینه سازی در متربی قبل از آموزش ۱۹۲
- ۳۵- دادن اجازه شک و تردید به متربی ۱۹۳
- ۳۶- تربیت امری تدریجی است ۱۹۶
- ۳۷- تعجیل در تشویق و تأخیر در تنبیه ۱۹۸
- ۳۸- در نظر گرفتن ظرفیت متربی ۲۰۰
- ۳۹- بهره گیری از قرآن ۲۰۱

فصل پنجم - ویژگی‌های مربی	۲۰۳
۱- خودسازی مربی	۲۰۴
۲- زبان خوب و نرم	۲۰۶
۳- وفای به عهد	۲۰۸
۴- خوش بینی	۲۰۹
۵- تحمل سختی‌ها و ناملایمات	۲۱۰
۶- دلسوز بودن	۲۱۱
۷- پرهیز از قضاوت عجولانه	۲۱۲
۸- داشتن تواضع	۲۱۴
۹- استعانت از خدا	۲۱۵
۱۰- استفاده از هنر و تخصص خود در امر تربیت	۲۱۷
۱۱- کرامت و عفو و گذشت	۲۱۸
۱۲- برخورداری از علم و دانش کافی	۲۲۰
۱۳- توقع مزد نداشتن	۲۲۱
۱۴- عامل بودن	۲۲۲
۱۵- داشتن انصاف در انتقاد	۲۲۴
۱۶- فصاحت بیان	۲۲۵
۱۷- به سراغ مربی رفتن	۲۲۶
۱۸- هماهنگی با ادبیات مربی	۲۲۷

۱۹- نظرخواهی از مربی	۲۲۸
۲۰- مردمی بودن	۲۲۹
۲۱- امین بودن	۲۲۹
۲۲- اقرار به چیزی که نمی‌داند	۲۳۰
۲۳- آگاهی از روحیات مربی	۲۳۲
فصل ششم - موانع تربیتی	۲۳۳
۱- فقدان هر یک از شرایط مربی و اصول تربیت اسلامی	۲۳۳
۲- استغناء	۲۳۳
۳- قساوت قلب	۲۳۴
۴- تکبر	۲۳۶
۵- عناد و لجاجت	۲۳۷
۶- غرور علمی	۲۳۸
۷- فقدان روح تسلیم	۲۳۹
منابع و مآخذ	۲۴۱

مقدمه

مجموعه‌ای که در پیش دارید، بررسی و تبیین تربیت اسلامی و دینی از منظر قرآن کریم می‌باشد. بر این اساس ابعاد مختلف تربیت اسلامی، بدون پیشداوری‌ها و تقسیم‌بندی‌های مرسوم، صرفاً از منظر قرآن کریم و وحی الهی مورد بررسی قرار گرفته است. یعنی به جای اینکه افکار و نظریات و بافته‌های ذهنی خود را رنگ و بوی قرآنی بدهیم و برای آن آیه بتراشیم و پیدا کنیم، مستقیماً خود آیات الهی را مطالعه و بررسی کرده و آیات مرتبط با ابعاد مختلف تربیت اسلامی را استخراج و دسته‌بندی نموده‌ایم.

این بررسی نشان می‌دهد که تربیت و پرورش انسان یکی از عمده‌ترین و اصلی‌ترین اهداف و موضوعات مکتب اسلام می‌باشد که در سرتاسر آیات قرآن کریم به چشم می‌خورد. بنای تحقیق بر این استوار بوده که موضوع تربیت اسلامی فقط از منظر قرآن کریم مورد بررسی قرار گیرد، لذا از پرداختن به روایات فراوان و گسترده‌ای که در ابعاد مختلف تربیت اسلامی از اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم اجمعین به دست ما رسیده خودداری شده است.

در فصل اول کتاب کلیاتی در زمینه‌های تعریف و ماهیت تربیت، طبیعت و ویژگی‌های انسان در قرآن، تربیت‌پذیری انسان، مفهوم تربیت اسلامی، اهمیت و ضرورت تربیت اسلامی، اهداف تربیت اسلامی و بالاخره

تفاوت آموزش دینی با تربیت دینی مطرح گردیده است.

در فصل دوم سبک‌های تربیتی مورد بررسی و مقایسه با یکدیگر قرار گرفته است. در فصل سوم انواع روش‌های تربیت اسلامی از منظر قرآن کریم مورد بررسی واقع شده و در فصل چهارم اصول و ویژگی‌هایی که در تربیت اسلامی باید مورد توجه قرار گیرد، مطرح گردیده است. ویژگی‌های مربی و موانع تربیت اسلامی نیز موضوعات مورد بحث در فصل‌های پنجم و ششم این کتاب می‌باشد.